

אם צו הנורד

אם צו הנורד
לחיות רחוקה מבולדף -
תחניני בנרת
לנות בבת קברותיה
אין דמיתחלון
בעצב שלו הירגע
ושור עבודה
מעבר לדרך בוקע
וזה שוקני
עודנו ארונ בששמת
ועץ - מצבה
מפעל פד מברכה
אם צוהנורל
לחיות רחוקה מבולדף -
אבואה בנרת
לנות בבת קברותיה

20.1.1928 תומאס הארדי Doc 00122

למותו - בן שמונים וחמשה

אשר תראית עיניו. ישנם עמודים. ישנם פרקים שלמים אשר נדמה כי הוחזק ורמתחיל במבוע אינם אך ממרת לעלי לית האדם, אלא זוהי העליה העיקרית. אין אדם ואין קול-אדם ואין רחש-היים מתנבא. ישנו רק תומאס הארדי. ואם משתחלל, אכן לא, יש אדם, ורוא תומאס הארדי, המוסר את ההנינים והנישות אשר הנוף מהלך עליו.

נוף זה הוא יסוד הספר. אין זה מקום מיוז, אין זה מראה הגשק מחלון רכבת. אין זה זכר מימי ילדותו. זהו שדה החיים, זהו שדה העבודה, עליו בנוי המשק.

המשק הוא המופת הראשונה שבונה הארדי על גבי היסוד, ושוב - מתוך בקיאות עצומה והבנה עמוקה במתנות ובפרשנות פורש הארדי למר נלות כל ספור את היריעה הרחבה של משקו, ואינו מונח שום הודמנות להר-חיב את היריעה ולגונה, עד שעם סוף הספר עומד המשק חי ושלם, לכל פרטי ענפיו ודרכי עבודתו, תקופותיו ועונותיו, הפגעים והאסונות המחרגשים עליו, החנים והשמחות והמסארים אותו האנדות, אמו-נות ההבל ומסורות הקדומים שנצברו בו.

הניגודים האישיים והחברתיים, משברי החיים, הכשלונות והאכזבות הכרוכים בו, מסק אם היה ואם ישנו עוד סופר אחד בעולם, אשר כה ייטיב לדעת, יאהב לתאר ויצליח לחיות בתאורו את החני המשקי של סביבתו, ספור-ספור ומשקו וענף-עבודתו - המחלבה במס לבית דורגריילי, נידול הצאן, בהרחק מן החמון המרוץ, הערבה, גשיבת ילדי-המקום, היע, באנשי ארץ הערבה, מסחר חבואה בראש העיר קאסטרבריק, הבנין והארדי עצמו ארדיכל חיה בנעור

לא הערכה מקיפה, אלא רשמים מקוטעים של קוראיהם, ומשום זה גם לא על הארדי כולו, לכל נלויו הספרותיים - בפרוות, בשירה ובדראמה - אלא רק על מקצתו של הארדי הספר.

הארדי המספר בזה בספרות האנוני לית עולם שלם משלו. מספורי נספטי, חשם עתיקיומין, אחת ממסלכות הקדור מים שהיו בדומה של אנגליה, את השם הזה העלה מנשיית ההיסטוריה ואותו קרא על גפת מולדתו, ועמד זברה שמות לכל עיירה ולכל כפר, ובדייקנות קסדנית המיוחדת לו צרף כמה מפורטת לכל אחד מספרו הספרים, למען יוכל המעיין לעמוד על זהותו של כל מקום שבספר - למן ערי שפת הים בדרום ועד בריסמפסטר, היא אובספורד, בצפון.

כל אחד מספורי נספטי הוא יריעה רחבה של חי אדם וחיי סבע, אולם כיוונת היריעה כן דק וקפדני המכחול, שאינו מוסח על שום פרט, אישיו הארדי הם אנשים מוצקים, עומקי שורש בקרקע ובמסורת, חיהם חי הוי מנוכש, כדי להעלות את האישים הללו חיים על בר הספור צריך להעמיק לבת אהורנית בזמן צריך להרחיק לבת סביב במקום, צריך לקחתם כמו שהם, עם כל המובב אותם והקורם להם, מבלי לעקורם ממקום נידולם.

ראשית המלאכה היא, אמוא, להציג לפני הקורא את הטבע בו חיים אישיו הספור, לחיות ולדובב את הטבע הזה, זאת עושה הארדי ביכולת כבירה ביריעה עמוקה, בחוש של אמן ובנאמנות של איש-מדע, ברגינות ובמתנות רבה, לשוא יספר יצר הקורא לרוץ אחרי התפתחות המאורעות, בצלות על הארדי הרוח לעמוד ולהביט סביב ולתאר את

האסטרונומיה בשנים עלי מנדלי, על גבי הרקע הכסוף והמשולב הזה מתיצבת עלילת האדם, במרכזה בראשיתו - מנישת נכר את אשה, פני-שה, ולא אהבה, הפנישה הראשונה, המקרית, אשר היא הקובעת נורל, והנור דל אכזרי ועור, אין דבר הולך לאבוד במבוע, אין דבר הולך לאבוד בחיים, קרסול כי יומעד - לא ישוב לדרך לאשור וי, צדיק כי יסול - לא יקום, רבים המחתים והחתחתים, בכל אורב הסקרה הרשע, ואין מנוס, יוצא אדם לדרך חייו - בולו בשורת, אושר לו ולולתו, אך השבילים מעוקלים, ונפגש מין בשאינה בת מינו, הולכת התמימות שבי אחרי ברק-השוא, או נדרסת התמימות ברגל גסה, וכן החיים, משנתעקם - שוב אין לו תקנה, נפתולי חיים שלמים ליעורו - אך לשוא, הפנישה הנכספת, מנישת איש את יעודת-חיותו, באת - אך באיתור, לעולם היא השנייה, ויש שואר חת תקית שוא, האמנם אי אפשר לשכוח ולשכוח, אי אפשר לנתחלל מהדור? אך הרי לא ידע יחם, כבר נתחמה בריית-הבשרים ואין להסיר, מי שמעו ונפרד, מי שמורד בחוק בראשית - נורה עליו שישוב, בעצמו ועל כרחו, לפלנינופו השנוא, ואז - אף יקום עליו להבהיר (נס) או יפול עצמו במערכה (נור) אושר לא ידע.

זהו המבנה הארוך-המבץ של הספר, הנפתולים הם נפתולי גמשות חזקות, ראשוניות, בלי יותרת של תרגומ-חזיק, נפש האדם כמות שהוא, במעורבות ובכל חסנה, האהבה עזה, והקנאה קשה, והשנאה כבושה, והנאמנות - עד מות, האנשים נוראים בהתפרצות יצרם, ועוד יותר נוראים הם בכבושם קדרות ויגון ושפחים קמוצות, קיאוור, רגע-אושר, קורטוב של נחת, רסים של צחוק - מה יקרו יש שהם וזרחים לבסוף לאדם המעונה אך הם כאילו לא מן העולם הזה, לא מן הספור הזה.

התאור שקול ומדויק, אין קפיצות, אין עצבנות, אין גם אמנותיות יתרה - הענין הוא, כאילו יותר מדי רציני לכך, חיד כברה והאמת כברה, לא בדרך החרשים, שמנעם ברוך ומלאכתם קלה - קרילקו, כל-אחר יד - והתמונת מעוררת עינים, והרושם נוקב, לא - כאן מעון הכל תאור ספורט, הכל צריך הסברה, אין לסמוך על הפישת הקורא, צריך להעמיט כילד, העיקר - אמת חי הנפש, תצא היא שלמה ובזרחה, מרוקת, כל מחיר ולל יותר ישנו כזה, אין כמעט

התאור שקול ומדויק, אין קפיצות, אין עצבנות, אין גם אמנותיות יתרה - הענין הוא, כאילו יותר מדי רציני לכך, חיד כברה והאמת כברה, לא בדרך החרשים, שמנעם ברוך ומלאכתם קלה - קרילקו, כל-אחר יד - והתמונת מעוררת עינים, והרושם נוקב, לא - כאן מעון הכל תאור ספורט, הכל צריך הסברה, אין לסמוך על הפישת הקורא, צריך להעמיט כילד, העיקר - אמת חי הנפש, תצא היא שלמה ובזרחה, מרוקת, כל מחיר ולל יותר ישנו כזה, אין כמעט

חילומי נעימה הקלות השוכות כחמורות—
הכל חשוב. המאורעות המחרירים ביותר—
איש מוכר לצמיחת את אשתו ואת בתו
מתוך מירוק של שברון; ילד תולה את
אחיו הקטנים ואת עצמו מתוך יאוש של
עוני — מוצגים ערומים וגלמיים, מבלי
כל רמיה מוקדמת על הנורא הממשמש
ובא, גם בלי פתאומיות היממה, אלא
באותו הנוסח הרגיל; גם בלי שהייה
לאחר מעשה, להשתקעות הרושם בקורא.
ובכן, מצד אחד: צריך לפרט ולהסביר,
שמה לא יבינו; ובו בזמן — הרי לך,
הקורא, מה שקרה; מה יש להוסיף?
וכתאור — כלשון: שקפה ועצורה,
בלי צעקה ובלי חריפות, לשון קלאסית,
רבת תרבות, כשהמונה המדעי מביע ביתר
דיוק את המבוקש — מופיע המונח המדעי
וקונה לו זכות אורח באוצר המלים של
הספרות היפה. השיחה מחושבת ומסונגנת,
לעתים נשוללת חיים, אך מביעה בדיוק
את ההגוי, רק שפת העם העובד, כשהוא
מופיע לא בעלילה, אלא כקעהיהוי
היא חיה ועסיסית, רושמת-חיים.
לעומת שלשלת האכזבות והשב
רונות אין עצה ואין תבונה, אלא צידוק
הדין. לא רק באהבת איש ואשה—בכל.
הנה עדר שלם, טפוחי רועה נאמן,
עמל שנים—מדרדר לתוך תהום פעורה
בעקבות איל מטורף; הנה ראש-עיר,
אדיר במחוזו, שליט ותקיף ובעל נפסים—
נכשל והולך מדחי אל דחי, עד שהוא
נווע כאחרון הקבצנים בתוך עירו, ואותו
גבור הגבורים, הבנאי גיור, אשר כל
חיו הם שאיפה כמסה ולוהטת לאוכס-
סורב ולתורתה — נדון להחלף קורב
בין בניני ימי הבינים המפוארים, עמוסי
הוד ההיסטוריה, ורק מרחוק קולטת אונו
את צלילי השפה הלטינית, כלי החכמה
העליונה.

ואין קורא למרד. כל סבלות
האנשים העובדים, הנמקים בענים ובנער-
רוחם—רק הוליות בודדות הן בשלשלת
הפנעים שהיא מנת חלקן של אנשי.
הנה יושב ישיש, בלה מרוח ומצומק
מעמל מפרך, יוצא ומחשב את שנות
חיו לפי שנות עבודתו, עבודת שכיר,
בחיה זו, ובחנה שניה, ובחיה שלישית;
אלא שנשגב סבך החשבון משכר הורל
והעצום, משום שבכל מקום שכרוהו אחת
ליא חודש, דוקא לאחר עשר חודש
ולא לשנה—כי אם יעבוד שנה תמימה
במקום אחד, וקנה בו שביטה, ונחשב
לאזרח, ובצוק העתים יפול למעמסה על
קופת הצדקה; מה שאין כן אם רק
לאחר עשר חודש ישכרוהו, שהוא אז
כאורה נזה ללון, ואין יהבו על הצבור.
והנה נאסף אל עמיו זקן אחר, ארים
המחזיק באדמת בעל האחוזה בתוקף
זכות ירושה, שנקצבה פעם, בשכבר
הימים, לכך וכך דורות, הוא האחרון
לארסות, ועם מותו חוזרת האדמה
לבעליה, אמנם, אם ירצה בעל האחוזה,
וחדש את הארסות, אולם הוא לא
יהפוך, כי הימים ימי פריצת גדרות
שמסביב להלקות-השדה הקטנות והקמת
המשקים הגדולים, המשפחה המיוזמת
היא גם משפחה מנושלת, וזה גורל
שכנותיה, כך מתרוקן הכפר, נהרם משמר
חיים, מתפורר לבלי-שוב הוי של דורות,
יורד לטמיון אצר של תרבות, נאלמות
מסורות ואנדות, נשכחים שירים ומעשיות,
חולפת שמחת החיים והעבודה, נעקרים
אנשים ממכורתם ונפערים ברוח.
אבל אין מרד ואין נועם ויש
מוחה, כוהו הנורל.
אין לך, כמעט ספור של הארדי,
אשר לא יפתח באיש המהלך בדרך
ולא יסיים בקבורה. מ. שרתוק